

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ**



РОМАЩЕНКО ОЛЬГА СЕРГІЇВНА

УДК 339.17: [005: 339.144]

УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Донецькому національному університеті економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Фролова Лариса Володимирівна,
Одеський національний політехнічний
університет, професор кафедри економіки
підприємств.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Павлова Валентина Андріївна
Дніпропетровський університет імені Альфреда
Нобеля, завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі і біржової діяльності;

кандидат економічних наук, доцент
Міщук Ігор Пилипович
Львівський торговельно-економічний університет
Укоопспілки, професор кафедри комерційної
діяльності і підприємництва.

Захист дисертації відбудеться «23» червня 2016 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.088.02 Харківського державного університету харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333, ауд. 45.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного університету харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333.

Автореферат розісланий «23» травня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



Янчева Л.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Роздрібна торгівля є економічно і соціально значущим сектором економіки України. Поряд з тим, реалії сучасного бізнес-середовища все більш ускладнюють забезпечення високих кінцевих результатів діяльності підприємств сфери роздрібної торгівлі. Основною причиною збитковості підприємств сфери торгівлі є недосконалість сучасних систем управління товарними запасами, що призводить до проблем забезпечення синхронності між процесами формування товарних запасів та ефективності збуту продукції, уповільнення товарооборотності, створення зайвих запасів, збільшення витрат, нерационального використання товарних і грошових коштів, і, як результат – погіршення господарсько-фінансового стану підприємств в цілому.

Теоретичні аспекти управління товарними запасами підприємств сфери торгівлі широко висвітлені в працях Ю.Л. Александрова, О.В. Ареф'єва, М.Д. Білик, І.О. Бланка, Н.О. Власової, А.А. Мазаракі, І.П. Міщука, В.А. Павлової, Ю.В. Пономарьова, А.А. Садекова, Н.М. Ушакової та інших. Наукові розробки представлених науковців розкривають окремі аспекти сутності товарних запасів, їх структури та раціоналізації управління ними з урахуванням специфічних особливостей торгівлі.

Прикладні засади формування ефективної системи управління товарними запасами досліджувалися Н.М. Гуляєвою, Б.М. Занько, О.А. Кругловою, Л.О. Лігоненко, Л.В. Фроловою, М.В. Черною та іншими науковцями. Праці вказаних вчених присвячені розкриттю особливостей нормування та планування товарних запасів на підприємствах торгівлі.

Разом з тим, вивчення сучасних наукових праць та практичний досвід діяльності підприємств торгівлі свідчить про наявність низки питань, пов'язаних із недосконалим теоретико-методичним забезпеченням формування системи управління товарними запасами на підприємствах сфери торгівлі: недостатньо розробленими залишаються питання застосування сучасних методів комплексної оцінки ефективності та результативності управління товарними запасами торговельних підприємств; не отримали достатнього практичного опрацювання організаційні аспекти асортиментної класифікації та формування товарної матриці; потребують подальших досліджень питання оцінки якості співробітництва із постачальниками та оцінки рівня задоволеності споживача товарним асортиментом.

Актуальність вищевикладених аспектів, недостатність їх теоретичного розгляду та практичного застосування на підприємствах сфери торгівлі обумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання та напрямки дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри економіки підприємства Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського в рамках держбюджетних тем: 0113U000623 «Соціально-економічні аспекти розвитку

економіки підприємства» (автором запропоновано концептуальну модель управління товарними запасами торговельних підприємств); 0114U000559 «Інноваційні механізми економічного управління підприємствами» (автором запропоновано методичний підхід до моделювання процесу структурування товарного асортименту).

Матеріали дисертаційного дослідження використано при виконанні таких госпдоговірних науково-дослідних тем: №733/2012 «Розробка методичних рекомендацій по підвищенню ефективності управління фінансово-економічною діяльністю підприємства» (особистий внесок полягає у формуванні стратегії управління товарними запасами); №803/2013 «Науково-методичні рекомендації з обґрунтування ефективності інноваційної діяльності підприємства» (особистий внесок полягає у здійсненні оцінки рівня задоволеності споживача асортиментною політикою торговельного підприємства); №823/2013 «Розробка методичних рекомендацій з обґрунтування механізмів розвитку підприємства» (особистий внесок полягає у визначенні основних тенденцій управління товарними запасами торговельних підприємств України).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад, розробка методичних і практичних рекомендацій щодо управління товарними запасами торговельних підприємств.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

уточнити й узагальнити теоретичні положення, які розкривають сутність і особливості формування товарних запасів на торговельних підприємствах;

дослідити сучасні технології управління товарними запасами торговельних підприємств;

розробити концептуальні основи управління товарними запасами торговельного підприємства;

оцінити стан та динаміку товарних запасів торговельних підприємств України;

розробити методичний підхід до комплексної оцінки ефективності управління товарними запасами торговельних підприємств;

визначити вплив чинників на рентабельність товарних запасів торговельних підприємств;

розробити науково-практичний підхід до обґрунтування стратегії управління товарними запасами торговельного підприємства;

обґрунтувати методичний підхід до моделювання розміру та асортиментної структури товарних запасів торговельного підприємства;

запропонувати методичний підхід до удосконалення політики взаємодії із постачальниками.

Об'єктом дослідження є процес управління товарними запасами торговельних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні засади управління товарними запасами торговельних підприємств.

Методи дослідження. Науково-теоретичним і методичним базисом дисертаційної роботи став комплекс загальнонаукових і спеціальних методів і

приймів дослідження: методи аналізу і синтезу, логічного узагальнення та наукової абстракції (для уточнення сутності понять «товар», «запас», «товарні запаси», «управління»); класифікації (для класифікації товарних запасів, порівняння аналітичних методів управління товарними запасами торговельних підприємств, побудови класифікації товарного асортименту; визначення видів типізації споживачів, типів політик управління товарними запасами); статистичного і техніко-економічного аналізу (для оцінки стану та динаміки товарних запасів торговельних підприємств України); порівняння (для вибору типу стратегії управління товарними запасами); експертних оцінок (для якості співробітництва з постачальниками та визначення рівня задоволеності споживача); формалізації й економіко-математичного моделювання (для економіко-статистичного моделювання впливу чинників на результативність процесу управління товарними запасами та моделювання процесу структурування товарного асортименту; прогнозування середнього розміру товарних запасів по категоріях на основі розрахунку моделі нечітких часових рядів); графічний (для ідентифікації торговельних підприємств в залежності від політики управління товарними запасами та визначення типу стратегем, аналізу товарних одиниць товарної групи відповідно матриці ABC/FMR, побудові дерева кластеризації постачальників). Під час проведення аналізу показників ефективності управління товарними запасами торговельного підприємства були використані прийоми деталізації, порівняння, групування, середніх та відносних величин. Головні висновки сформульовано на засадах методів системного аналізу та наукової абстракції.

Інформаційною базою дослідження стали статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні огляди, звітність підприємств, публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, Internet ресурси.

Наукова новизна результатів дослідження. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає в розробці теоретико-методичних основ управління товарними запасами торговельного підприємства. Результати досліджень, що становлять наукову новизну, полягають у наступному:

Удосконалено:

науково-методичний підхід до обґрунтування типу стратегії управління товарними запасами на основі визначеного потенціалу комплексу стратегем, сформованого в процесі оцінки рівня якості управління товарними запасами, виду політики управління ними та характеру зміни попиту населення з метою забезпечення ритмічної роботи торговельного підприємства при найбільш повному задоволенні запитів споживачів;

науково-методичні положення щодо оцінки результативності управління товарними запасами торговельного підприємства, які на відміну від існуючих, враховують якість співробітництва із постачальниками та задоволеність споживачів асортиментною політикою, що надає можливість якісно оцінити діючий стан системи управління товарними запасами та сформувати інформаційне підґрунтя для розробки управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління ними;

організаційно-методичний підхід до визначення політики взаємодії торговельного підприємства із постачальниками, який на відміну від існуючих, дозволяє кластеризувати постачальників за критеріями «надійність» та «економічність», і спрямований на ідентифікацію типу постачальника (референтний, стратегічний, рядовий, заборонений) з метою спрощення процесу прийняття управлінських рішень відносно доцільності співпраці із постачальниками;

методичний підхід до визначення типу політики управління товарними запасами, який на відміну від існуючих підходів, враховує фактичний рівень якості співробітництва із постачальниками, ступінь задоволеності споживачів асортиментною політикою та результативність внутрішніх логістичних процесів управління товарними запасами, і спрямований на забезпечення синхронності процесів управління товарними запасами.

Дістало подальший розвиток:

методичний підхід до агрегування асортиментної структури товарних запасів торговельного підприємства на основі формування ABC/FMR-матриці, який на відміну від існуючих, дозволяє класифікувати товарні запаси за критеріями рентабельність реалізації товару та рівень попиту споживачів з метою формування якісного та прибуткового товарного портфелю;

концептуальний підхід до управління товарними запасами торговельного підприємства, який, на відміну від існуючих, формує цілісне бачення взаємозв'язку теоретичного, науково-методичного, практичного, організаційного-методичного базисів комплексної діагностики в процесі визначення основних стратегічних векторів вдосконалення процесу управління товарними запасами торговельних підприємств з метою досягнення цільових стратегічних індикаторів результативності діяльності в умовах динамічного бізнес-середовища.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані в дисертаційній роботі теоретичні та методичні підходи до управління товарними запасами торговельного підприємства доведені до рівня конкретних методик і практичних рекомендацій.

Найбільше практичне значення мають такі розробки: процедури оцінки рівня задоволеності споживача асортиментною політикою торговельного підприємства (ТОВ «Зенон», м. Маріуполь, довідка про впровадження № 214 від 14.11.2014 р.); впровадження науково-методичного підходу до визначення типу стратегії управління товарними запасами (ТОВ «Маркет Плюс», м. Маріуполь, довідка про впровадження № 17 від 24.02.2014 р.); методичний інструментарій оцінки результативності управління товарними запасами торговельного підприємства (ТОВ «Біотетра», м. Київ, довідка про впровадження № 12 від 19.03.2014 р.); процедури обґрунтування політики взаємодії торговельного підприємства із постачальниками (ПП МТВК «Наш край», м. Маріуполь, довідка про впровадження № 36/1 від 28.03.2014 р.).

Окремі результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського м. Кривий Ріг, під час викладання дисциплін

«Економіка торговельного підприємства», «Управління потенціалом підприємства», «Організаційний розвиток підприємства», «Економічна діагностика», «Планування і контроль на підприємстві» (довідка про впровадження № 2123 від 17.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно. Сформульовані в дисертаційній роботі розробки, положення, отримані результати належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті положення, що є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні пропозиції обговорювалися на 10 міжнародних науково-практичних конференціях: IV міжнародній науково-практичній конференції «Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення» (Севастополь, 2009 р.); IV міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку світової торгівлі в XXI столітті» (Пермь, 2010 р.); II міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток механізмів функціонування економіки та фінансово-кредитного сектору в умовах євроінтеграційних процесів» (Сімферополь, 2012 р.); II міжнародній науково-практичній конференції «Економіка та управління у XXI столітті» (Ставрополь, 2012 р.); I і III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Стратегія підприємства в контексті підвищення його конкурентоспроможності» (Донецьк, 2012, 2014 рр.); II і III міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і управління в умовах глобалізації» (Донецьк, 2013 р.); IV міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг на міжнародних ринках товарів і послуг: глобальні аспекти» (Україна – Словаччина, 2013 р.); VI міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (Харків, 2015 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційної роботи опубліковані у 20 наукових працях загальним обсягом 5,72 друк. арк. (з яких особисто автору належать 5,17 друк. арк.), у тому числі: 8 статей – у фахових виданнях, 1 з яких внесена до міжнародних наукометричних баз даних, 2 підрозділи у колективних монографіях та 10 тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій (2,56 друк.арк.).

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Основний зміст роботи викладено на 184 сторінках. Дисертаційна робота містить 46 таблиць на 30 сторінках, 42 рисунків на 20 сторінках, 12 додатків на 46 сторінках, список літератури з 214 найменувань, розміщений на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмети дисертаційної роботи, визначено наукову

новизну, практичне значення одержаних результатів, відображено апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні аспекти управління товарними запасами торговельних підприємств»** розкрито сутність категорії «товарні запаси» та визначено особливості їх формування; досліджено сучасні технології управління товарними запасами торговельних підприємств; визначено концептуальні положення системи управління товарними запасами підприємств торгівлі.

Спираючись на основне цільове призначення товарних запасів спрямоване на забезпечення безперервного процесу товарного обороту на торговельних підприємствах, у дисертації аргументовано доцільність розкриття його сутності та змістовного наповнення через категорії – «товар» та «запас». На основі узагальнення сучасних наукових поглядів товарні запаси підприємства визначені як цілеспрямовано сформована (на певну дату) сукупність товарів споживчого призначення, що придбана для подальшого продажу кінцевим споживачам з метою найбільш повного задоволення попиту та забезпечення ритмічної роботи торговельного підприємства, знаходиться на підприємстві до моменту їх реалізації та постійно оновлюється, виступає основою досягнення запланованого обсягу реалізації, і, отримання на цій основі, підприємницького доходу.

З метою розробки ефективної системи управління товарними запасами торговельного підприємства, у роботі проведено аналіз аналітичних методів управління товарними запасами управління, визначено їх зміст та особливості.

Встановлено, що для формування оптимального асортименту товарів, забезпечення безперебійності торгового процесу і підвищення прибутковості торговельним підприємствам необхідно застосовувати сучасні ефективні технології організації роздрібно торгівлі. Враховуючи сучасний стан розвитку споживчого ринку, для якого характерна неоднорідність попиту по різним товарним групам, удосконалено методичний підхід до аналізу товарних позицій на основі складання ABC/FMR-матриці товарних позицій. Реалізація удосконаленого підходу на практиці дозволить розширити аналіз товарних позицій з точки зору частоти звернень, з метою формування якісного та прибуткового товарного портфеля і, сприятиме підвищенню ефективності управління товарними запасами в цілому на торговельному підприємстві.

Ураховуючи особливості взаємодії основних функціональних процесів з управління товарними запасами торговельного підприємства (формування, рух та реалізація товарів), встановлено їх відповідність цілям фінансового, логістичного і маркетингового управління. Для забезпечення системної координації та збалансованості зв'язків підприємства із зовнішнім середовищем, ресурсами, бізнес-процесами і результатами запропоновано модель процесу управління товарними запасами, яка формується шляхом інтегрованого взаємозв'язку результативності управління товарними запасами, якості співробітництва торговельного підприємства із постачальниками та задоволеності споживачів асортиментною політикою торговельного підприємства.

Забезпечення ефективності управління товарними запасами передбачає побудову концептуальної моделі (рис. 1), яка в цілому формує цілісне науково-обґрунтоване бачення взаємозв'язку теоретичного, науково-методичного, практичного, організаційно-методичного базисів комплексної діагностики в процесі визначення основних стратегічних напрямків вдосконалення процесу управління товарними запасами торговельних підприємств.

У другому розділі «**Діагностика стану системи управління товарними запасами торговельних підприємств**» досліджено стан та динаміку товарних запасів торговельних підприємств України; обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки якості управління товарними запасами; удосконалено методичні засади оцінки результативності управління товарними запасами; удосконалено організаційно-методичні засади оцінки рівня задоволеності споживача асортиментною політикою; запропоновано методичний підхід до визначення типу політики управління товарними запасами.

З метою оцінки якості управління товарними запасами на торговельних підприємствах сформовані вісім позицій співвідношень темпів розвитку індексів моделі взаємозв'язку товарних запасів із оборотними активами, прибутком та товарооборотом (рис. 2).

$$I_{EUTZ} = S = \sqrt{p(p-a) \times (p-b) \times (p-c)} \quad (1)$$

$$p = \frac{a+b+c}{2} \quad (2)$$

де, I_{EUTZ} – комплексний показник оцінки ефективності управління товарними запасами;

p – напівпериметр трикутної моделі;

a, b, c – сторони трикутної моделі, які розраховуються за наступними формулами:

$$a = \sqrt{(K_{RLP})^2 + (K_{ЯП})^2 - 2 \times K_{RLP} \times K_{ЯП} \times \cos \alpha} \quad (3)$$

$$b = \sqrt{(K_{ЯП})^2 + (L_i)^2 - 2 \times K_{ЯП} \times L_i \times \cos \alpha} \quad (4)$$

$$c = \sqrt{(L_i)^2 + (K_{RLP})^2 - 2 \times L_i \times K_{RLP} \times \cos \alpha} \quad (5)$$

де, K_{RLP} – комплексний показник результативності управління товарними запасами, виражений у сантиметрах;

$K_{ЯП}$ – коефіцієнт якості співробітництва із постачальниками, виражений у сантиметрах;

L_i – коефіцієнт задоволеності споживачів асортиментною політикою, виражений у сантиметрах;

α – кут між найближчими ключовими параметрами інтегральної моделі ефективності управління товарними запасами, розрахунок якого здійснюється за наступною формулою:

$$\alpha = \frac{360^0}{m}, \quad (6)$$

де, m – кількість ключових параметрів інтегральної моделі, за якими оцінюється ефективність управління товарними запасами торговельного підприємства.

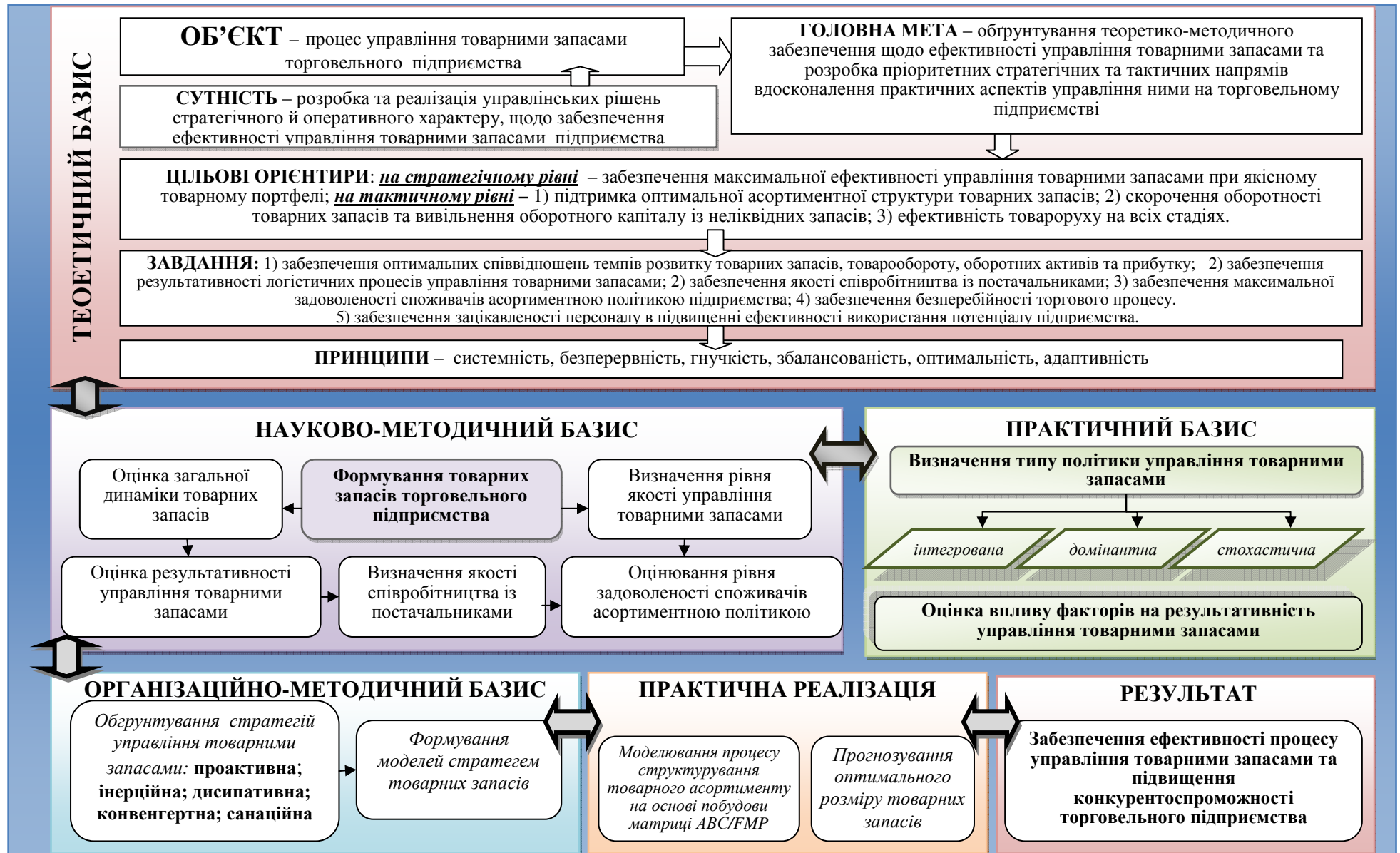


Рис. 1. Концептуальна модель управління товарними запасами торговельного підприємства

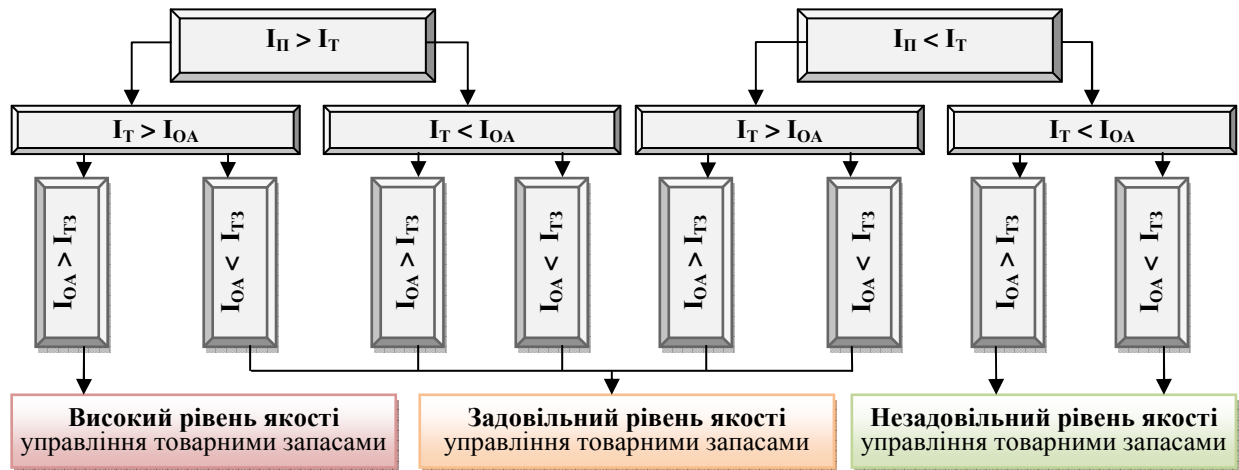


Рис. 2. Процес визначення рівня якості управління товарними запасами торговельних підприємств

Для визначення діючого стану системи результативності управління товарними запасами та визначення спрямованості його зміни, на основі удосконаленого методичного підходу, встановлено, що на 25% підприємствах кластеру А, 30% підприємствах кластеру В та 43% підприємствах кластеру С результативність управління товарними запасами оцінюється «задовільно».

З метою оцінки якості співробітництва торговельних підприємств з постачальниками при формуванні товарних запасів визначені основні критерії даної оцінки та запропоновано загальний коефіцієнт, який розраховується за формулою:

$$K_{\text{яп}} = \frac{\sum_{i=1}^n (k_i \times \alpha_i)}{\sum_{i=1}^n (k_i^{\text{max}} \times \alpha_i)} \quad (7)$$

де, k_i – бальна оцінка якості виконання i -го критерію, бали;

k_i^{max} – максимальна оцінка якості виконання i -го критерію, бали;

α_i – важливість i -го критерію при співпраці з j -м постачальником певної товарної групи, коеф.

Результати проведених розрахунків свідчать про неефективність діючої політики організації співпраці із постачальниками на більшості торговельних підприємствах.

Оцінку задоволеності споживачів асортиментною політикою торговельного підприємства запропоновано здійснювати на основі модифікованого індексу Еніс – Пауля:

$$L_i = \sqrt[3]{\frac{b_i - s_i \times (n-1)}{k+n} - \frac{p_i}{m}} \quad (8)$$

де L_i – індекс задоволеності (лояльності) i -го споживача j -го магазину;

b_i – частка бюджету, відведеного на продукти даної категорії (наприклад, продукти харчування), яку споживач витрачає в даному магазині;

s_i – кількість «інвертувань» між даними магазином і іншими магазинами за певний період часу для i -го споживача;

p_i – кількість магазинів, у яких i -й споживач придбав продукти цієї категорії під час проведення опитування;

m – загальна кількість відвідувань всіх магазинів за певний період;

$k = m - 1$ – кількість можливостей для «інвертування» між магазинами;

n – кількість магазинів, доступних споживачеві для придбання продукту даної категорії за певний період часу.

Під час апробації запропонованого методичного підходу на основі розробленої шкали інтерпретації індексу лояльності споживача оцінено якість сформованого товарного портфелю на кожному торговельному підприємстві, здійснено типізацію споживачів, та, сформовано інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень відносно необхідного усунення неліквідних товарних запасів, що мають найменшу цінність для споживача. За результатами даної оцінки зроблено висновок про тенденцію підвищення рівня задоволеності споживачів асортиментною політикою на більшості підприємств торгівлі, які досліджуються, що свідчить про насиченість та підвищення якості їх товарних портфелів.

Спираючись на обґрунтований у дисертації науково-методичний підхід комплексної оцінки ефективності управління товарними запасами, і на основі розробленої шкали оцінки визначено і аргументовано тип політики управління товарними запасами (інтегрована, домінантна, стохастична) досліджуваних торговельних підприємств (рис. 3).

Апробація запропонованої методики на практиці дозволила визначити тип політики управління товарними запасами підприємств торговельної сфери та здійснити ідентифікацію торговельних підприємств за означеним критерієм. Встановлено, що для більшості торговельних підприємств (66,67% підприємств кластеру А, 50% – підприємств кластеру В та 62,55% – підприємств кластеру С) характерний стохастичний тип політики управління товарними запасами.

Для оцінки можливостей підвищення ефективності управління товарними запасами на торговельних підприємствах побудовані моделі залежності рентабельності товарних запасів та показників-чинників, оцінено частку та силу впливу кожного з них на результативність управління товарними запасами торговельних підприємств, а також визначені цільові модельні значення показників-чинників для підвищення рівня рентабельності товарних запасів торговельних підприємств. За результатами аналізу визначено, що резерви підвищення рентабельності товарних запасів практично на всіх досліджуваних торговельних підприємствах є незначними.

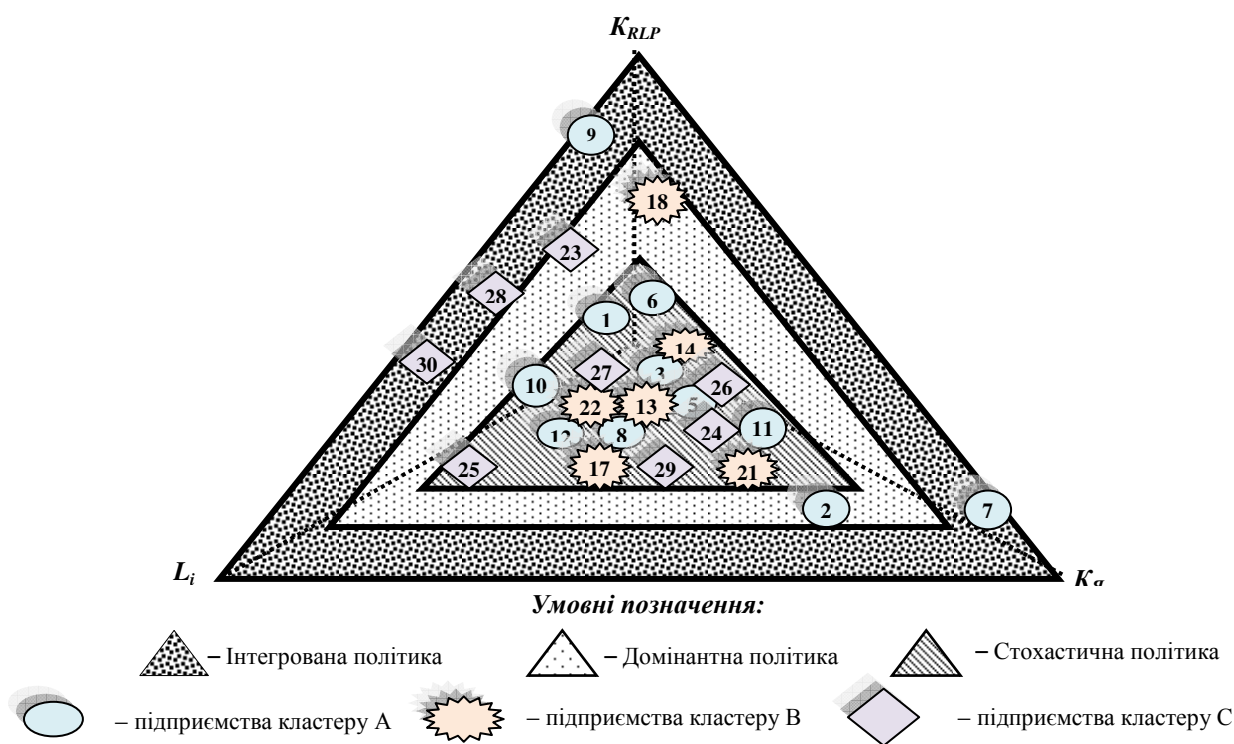


Рис. 3. Ідентифікація торговельних підприємств в залежності від політики управління товарними запасами у 2014 році

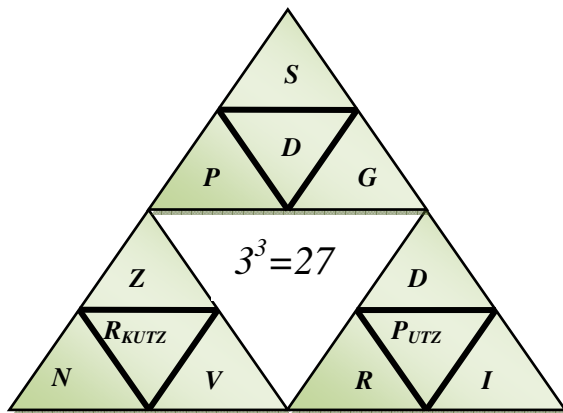
У третьому розділі «**Формування системи стратегічного управління товарними запасами торговельних підприємств**» обґрунтовано науково-методичний підхід до визначення типу стратегії управління товарними запасами підприємства торгівлі, розроблено алгоритм прогнозування середнього розміру товарних запасів по окремих товарних категоріях на основі моделі нечітких часових рядів, запропоновано організаційно-методичний підхід до визначення політики взаємодії торговельного підприємства із постачальниками.

Ураховуючи необхідність обґрунтованого вибору базової стратегії управління товарними запасами на підприємствах сфери торгівлі ідентифіковано та систематизовано основні їх види, що знайшло своє віддзеркалення у запропонованому циклі взаємозв'язку класів процедур циклу стратегічного управління товарними запасами торговельного підприємства. В контексті цього, запропоновано конвергентний куб для визначення виду та напрямку стратегії управління товарними запасами.

З метою необхідності врахування попиту споживачів як невід'ємного чинника при розробці стратегії управління товарними запасами на торговельному підприємстві в дисертації розроблені альтернативні моделі тренду, обґрунтовано оптимальну аналітичну модель залежності, за результатами розрахунку якої було визначено прогнозну величину попиту на товари першої необхідності у розрахунку на одне домогосподарство, та, на основі розробленої шкали визначено спрямованість прогнозної зміни попиту населення.

Реалізація запропонованого науково-практичного підходу до визначення типу стратегії управління товарними запасами торговельного підприємства,

який ґрунтується на основі взаємозв'язку рівня якості управління товарними запасами, політики управління ними та характеру зміни попиту, надала можливість розробити 27 альтернативних моделей стратегем управління товарними запасами (рис. 4).



Умовні позначення:

D – прогнозна спрямованість зміни попиту населення
(*P* – прогресивна, *S* – статична, *G* – дигресивна);

R_{KUTZ} – рівень якості управління товарними запасами
(*N* – незадовільний, *Z* – задовільний, *V* – високий);

P_{UTZ} – тип політики управління товарними запасами
торговельного підприємства
(*R* – стохастична, *D* – домінантна, *I* – інтегрована).

Рис. 4. Графічна форма формування моделей стратегем управління товарними запасами торговельних підприємств

У ході реалізації запропонованого підходу було визначено 5 можливих типів стратегії управління товарними запасами: проактивна, інерційна, дисипативна, конвенгентна, санаційна

Апробація запропонованого підходу дозволила визначити, що для більшості торговельних підприємств характерні два види стратегії управління товарними запасами – дисипативна (50% підприємств) та санаційна (40% підприємств).

З використанням апарата нечітких множин, на основі запропонованого методичного підходу до прогнозування товарних запасів, розроблено модель нечітких часових рядів, відповідно до якої здійснено прогнозування середнього розміру товарних запасів по окремих товарних категоріях.

З метою побудови ефективної системи управління товарними запасами на основі запропонованого організаційно-методичного підходу до визначення політики взаємодії торговельного підприємства із постачальниками, розроблено систему коефіцієнтів за критеріями «надійність» та «економічність», здійснено класифікацію постачальників на основі побудованого остовного дерева, ідентифіковано основні типи постачальників, визначено та охарактеризовано основні типи політики взаємодії із постачальниками: довгострокової взаємодії, середньострокової та вибіркової взаємодії, а також політика елімінації.

За результатами апробації запропонованого підходу на ТОВ «Зенон» було зроблено висновок про те, що для більшості постачальників продукції товарної лінії «Бакалійні товари» характерна політика середньострокової взаємодії.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що виявляється в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та розробці практичних

рекомендацій щодо управління товарними запасами торговельних підприємств. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. На основі узагальнення існуючих підходів та виділення сутнісних ознак, які розкривають зміст «товарних запасів», сформульовано бачення їх змісту як цілеспрямовано сформованої на певну дату сукупності товарів споживчого призначення, що придбана для подальшого продажу кінцевим споживачам з метою найбільш повного задоволення попиту та забезпечення ритмічної роботи торговельного підприємства, знаходиться на підприємстві до моменту їх реалізації та постійно оновлюється, виступає основою досягнення запланованого обсягу реалізації, і, отримання на цій основі, підприємницького доходу.

2. Передумовою забезпечення ефективності управління товарними запасами торговельного підприємства є чітко організована технологія структурування асортиментної структури товарних запасів, яку запропоновано здійснювати на основі формування матриці ABC/FMR-аналізу товарних позицій, що дозволить класифікувати товарні запаси за критеріями рентабельності реалізації товару та рівня попиту споживачів. Обґрунтовано, що застосування даного методичного підходу дозволяє здійснювати оптимальне формування асортименту товарів, забезпечує ритмічність торговельного процесу та підвищує прибутковість торговельного підприємства.

3. Ураховуючи комплексність системи управління товарними запасами удосконалено теоретико-методичні положення формування системи управління товарними запасами торговельного підприємства, яка спрямована на забезпечення відповідності основних функціональних процесів управління товарними запасами цілям фінансового, логістичного і маркетингового управління, що дозволяє оптимізувати процес прийняття управлінських рішень. Застосування запропонованої системи забезпечує стратегічний розвиток торговельного підприємства. У контексті сучасних управлінських теорій розроблено концептуальний підхід до управління товарними запасами торговельного підприємства, який на основі системного підходу формує цілісне бачення взаємозв'язку теоретичного, науково-методичного, практичного, організаційного-методичного базисів в процесі визначення основних стратегічних напрямків вдосконалення процесу управління товарними запасами торговельних підприємств.

4. Оцінка стану та динаміки товарних запасів підприємств роздрібної торгівлі України показала, що основні тенденції управління товарними запасами на підприємствах сфери роздрібної торгівлі характеризуються нераціональним зростанням товарних запасів продовольчих і непродовольчих товарів, структурними змінами окремих груп товарних запасів, невідповідністю темпів приросту товарних запасів та приросту роздрібного товарообороту.

5. Сформована інтегральна модель ефективності управління товарними запасами торговельних підприємств ґрунтується на визначенні результативності управління товарними запасами, результатах оцінки якості співробітництва із постачальниками та задоволеності споживачів асортиментною політикою. Застосування обґрунтованого науково-методичного підходу дозволяє оцінити результативність внутрішніх логістичних процесів

управління товарними запасами, здійснювати типізацію споживачів, оцінювати якість сформованого товарного портфелю та визначати вид політики управління товарними запасами на торговельному підприємстві.

6. З метою мінімізації сукупних витрат торговельних підприємств, які пов'язані з формуванням товарних запасів розроблено параметричні моделі, реалізація яких дозволила визначити частку та здійснити оцінку ступеня впливу кожного з чинників на рентабельність товарних запасів та виокремити ті з них, які потребують особливої уваги з боку керівництва торговельних підприємств.

7. Спираючись на необхідність вибору оптимального варіанта стратегії, розроблено науково-методичний підхід до обґрунтування типу стратегії управління товарними запасами. За переліком стратегем, потенціал яких визначено шляхом інтеграції рівня якості управління товарними запасами, виду політики управління ними та характеру зміни попиту населення ідентифіковано п'ять видів стратегій управління товарними запасами (проактивна, інерційна, дисипативна, конвергентна, санаційна).

8. Ураховуючи необхідність структурування асортиментної структури товарних запасів торговельного підприємства здійснено моделювання структури товарного асортименту на основі формування ABC/FMR-матриці. Практичне впровадження запропонованого методичного підходу дозволяє класифікувати товарні запаси за критеріями рентабельність реалізації товару та рівень попиту споживачів, що сприяє вирішенню проблеми підвищення якості та прибутковості товарного портфелю торговельного підприємства.

На основі розробленої алгоритмічної моделі здійснено прогнозування середнього розміру товарних запасів по категоріях на основі розрахунку моделі нечітких часових рядів, реалізація якої на практиці дозволяє торговельним підприємствам поліпшити політику управління товарними запасами та сприятиме вивільненню оборотних активів, які авансовані в товарні запаси.

9. При управлінні каналами закупівлі товарів обґрунтовано необхідність забезпечення ефективності взаємодії торговельного підприємства із постачальниками. Розроблений організаційно-методичний підхід до визначення політики взаємодії торговельного підприємства із постачальниками дозволив ідентифікувати тип постачальників за критеріями «надійність» і «економічність». Практичне впровадження запропонованого підходу дозволило обрати тип взаємодії торговельного підприємства із постачальниками та спростити процес прийняття управлінських рішень відносно доцільності подальшої співпраці з ними.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Воскобоева О. С. Эффективное управление товарными запасами // Современные императивы экономической управления предприятия на потребительском рынке: Украина, Россия, Беларусь : монографія ; под ред. Л. И. Донец. – Донецк : ДонНУЭТ, 2013. – С. 155–163. (0,41 друк.арк. : розроблено механізм ефективного управління товарними запасами).

2. L. Frolova. An evaluation the effectiveness of inventory management in the consumer market / L. Frolova, O. Voskoboeva // Actual problems of consumer market development: monograph, Publishing House «Science & Innovation Center», St.Louis, Missouri, USA. – 2013. – Pp. 126–133. (заг. обсяг 0,26 друк. арк., індивід. автора 0,18 друк.арк. : розкрито особливості формування товарних запасів на сучасному споживчому ринку).

Статті у наукових фахових виданнях України:

3. Фролова Л. В. Проблеми формування товарних запасів на торговельному підприємстві в умовах нестабільності / Л. В. Фролова, О. С. Воскобоева // Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. пр. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – Вип. 27. – С. 226–230. (заг. обсяг 0,26 друк. арк., індивід. автора 0,18 друк.арк. : розкрито сутність, роль та побудовано класифікацію товарних запасів торговельного підприємства).

4. Воскобоева О. С. Сучасний стан товарних запасів роздрібної мережі підприємств Донецької області / О. С. Воскобоева // Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. пр. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. – Вип. 29. – С. 208–213. (0,26 друк. арк.).

5. Воскобоева О. В. Стратегія управління товарними запасами / О. В. Воскобоева, О. С. Воскобоева // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – Житомир, 2011. – С. 197–199. (заг. обсяг 0,58 друк. арк., індивід. автора 0,46 друк.арк. : розроблено алгоритм формування стратегії управління товарними запасами торговельного підприємства).

6. Воскобоева О. В. До питання про діагностику фінансового стану підприємства // О. В. Воскобоева, О. С. Воскобоева // «Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні : теорія і практика» : зб. наук. пр. Серія: Економіка. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т.ХІІІ. – Вип.216. – С. 159–168. (заг. обсяг 0,36 друк. арк., індивід. автора 0,28 друк.арк. : обґрунтовано систему показників діагностики за аналітичним блоком «Ефективність управління товарними запасами торговельних підприємств»).

7. Воскобоева О. В. Підвищення ефективності управління виробничими запасами підприємства на основі впровадження логістичного підходу // О. В. Воскобоева, О. С. Воскобоева // «Проблеми і перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємств в умовах євроінтеграції» : збірник наукових праць ДонДУУ. Серія: Економіка – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т.ХІІІ. – Вип.232. – С. 68–79. (заг. обсяг 0,46 друк. арк., індивід. автора 0,38 друк.арк. : розроблено систему відповідності основних функціональних процесів управління товарними запасами цілям фінансового, логістичного і маркетингового управління).

8. Воскобоева О. С. Інтегральна модель комплексної оцінки ефективності управління товарними запасами / О. С. Воскобоева // Моделі управління в ринковій економіці : зб.наук. пр. Донецького національного університету. – Донецьк : ТОВ «Цифрова типографія», 2013. – Вип 16. – С.49–59. (0,47 друк. арк.).

9. Воскобоева О. С. Оцінка якості управління товарними запасами торговельного підприємства / О. С. Воскобоева // Маркетинг : теорія і практика : збірник наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ : вид-во СНУ ім.В. Даля, 2014. – С.38–45. (0,48 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз:

10. Воскобоева О. С. Моделювання ефективної системи управління товарними запасами торговельних підприємств / О. С. Воскобоева // Вісник Хмельницького національного університету : науковий журнал. Серія економічна – Хмельницький, 2013. – № 1. – С.172–177. (0,29 друк. арк.) (включено до Index Copernicus, Google Scholar).

Наукові праці апробаційного характеру:

11. Воскобоева О. С. До питання про логістичне управління товарними запасами торговельного підприємства / О. С. Воскобоева [«Управління підприємством : проблеми та шляхи їх вирішення»] : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., (Севастополь, 1-3 жовт. 2009 р.). – Севастополь : ДонНУЕТ, 2009. – С. 395–397. (0,13 друк. арк.).

12. Воскобоева О. С. Система показателів інформаційного забезпечення управління товарними запасами / О. С. Воскобоева [«Тенденції розвитку мирової торгівлі в XXI столітті»] : матеріали IV міжнарод. науч.-практ. конф., (Пермь, 23-30 нояб. 2010г.). – Пермь : ПИ РГТЭУ, 2010. – С. 45–47. (0,27 друк. арк.).

13. Воскобоева О. С. Оптимізація стратегії ефективного управління товарними запасами / О. В. Воскобоева, О. С. Воскобоева [«Розвиток механізмів функціонування економіки та фінансово-кредитного сектору в умовах євроінтеграційних процесів»] : матеріали II міжн. наук.-практ. конф., (Сімферополь, 20 квіт. 2012р.). – Сімферополь : КІЕГП, 2012. – С.52–54. (заг. обсяг 0,38 друк. арк., індивід. автора 0,31 друк. арк. : обґрунтовано альтернативні види стратегій управління товарними запасами).

14. Воскобоева О. С. Управление неликвидными запасами / О.С. Воскобоева [«Экономика и управление в XXI веке»] : сборник статей II междунар. науч. конф., (Ставрополь, 30 апр. 2012г.). – Ставрополь : Центр научного знания «Логос», 2012. – С.196–200. (0,21 друк. арк.).

15. Воскобоева О. С. Коефіцієнт оборотності – важливий показник ефективності управління товарними запасами / О. В. Воскобоева, О. С. Воскобоева [«Стратегія підприємства в контексті підвищення його конкурентоспроможності»] : матеріали I міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (Донецьк, 12-15 лют. 2012 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. – С.40–42. (заг. обсяг 0,13 друк. арк., індивід. автора 0,11 друк. арк. : обґрунтовано комплексну модель оборотності товарних запасів).

16. Воскобоева О. С. Ефективне управління багатоміністерськими товарними запасами / О. С. Воскобоева [«Економіка і управління в умовах

глобалізації»] : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 30 січ. 2013 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. – С.34–37. (0,19 друк. арк.).

17. Воскобоева О. С. Управління товарними запасами на основі ABC-аналізу / О. С. Воскобоева [«Маркетинг на міжнародних ринках товарів і послуг : глобальні аспекти»] : матеріали IV міжнародної наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, (Донецьк, 14-15 лют. 2013 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013 – С. 34–36. (0,12 друк. арк.).

18. Воскобоева О. С. Оптимізація управління товарними запасами на підприємстві / О.С. Воскобоева [«Економіка і управління в умовах глобалізації»] : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 29 січ. 2014 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ, 2014. – С.123–126. (0,15 друк. арк.).

19. Воскобоева О. С. Ефективність управління товарними запасами на підприємствах торгівлі / О. С. Воскобоева [«Стратегія підприємства в контексті підвищення його конкурентоспроможності»] : матеріали III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (Донецьк, 27-28 лют. 2014 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. – С.133–136. (0,11 друк. арк.).

20. Ромащенко О. С. Елементи концепції управління товарними запасами торговельного підприємства / О. С. Ромащенко [«Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика»] : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 26-27 бер. 2015 р.). – Харків : ХНЕУ, 2015. – С. 114–117. (0,19 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Ромащенко О. С. Управління товарними запасами торговельного підприємства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський державний університет харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України, Харків, 2016.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методичних основ управління товарними запасами торговельного підприємства.

У роботі уточнено поняття «товарні запаси». Обґрунтовано науково-методичний підхід до визначення типу стратегії управління товарними запасами. Удосконалено науково-методичні положення щодо оцінки результативності управління товарними запасами торговельного підприємства. Запропоновано організаційно-методичний підхід до визначення політики взаємодії торговельного підприємства із постачальниками. Обґрунтовано науково-практичний підхід до оцінки рівня задоволеності споживача асортиментною політикою торговельного підприємства. Удосконалено методичний підхід до визначення типу політики управління товарними запасами. Запропоновано організаційно-методичний підхід до структурування товарного асортименту товарних запасів торговельного підприємства на основі ABC/FMR-матриці.

Обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки якості управління товарними запасами торговельного підприємства. Запропоновано концептуальний підхід до управління товарними запасами торговельного підприємства.

Ключові слова: товарні запаси, торговельне підприємство, система управління, стратегія управління товарними запасами.

АННОТАЦИЯ

Ромащенко А. С. Управление товарными запасами торгового предприятия. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Харьковский государственный университет питания и торговли Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2016.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-методических основ управления товарными запасами торгового предприятия. В работе уточнено понятие «товарные запасы». Обоснован научно-методический подход к определению типа стратегии управления товарными запасами. Усовершенствованы научно-методические положения по оценке результативности управления товарными запасами торгового предприятия. Предложен организационно-методический подход к определению политики взаимодействия торгового предприятия с поставщиками. Обоснован научно-практический подход к оценке уровня удовлетворенности потребителя ассортиментной политикой торгового предприятия. Усовершенствован методический подход к определению типа политики управления товарными запасами. Предложен организационно-методический подход к структурированию товарного ассортимента товарных запасов торгового предприятия на основе ABC/FMR-матрицы. Обоснован научно-методический подход к оценке качества управления товарными запасами торгового предприятия. Предложен концептуальный подход к управлению товарными запасами торгового предприятия.

Ключевые слова: товарные запасы, торговое предприятие, система управления, стратегия управления товарными запасами.

ANNOTATION

Romashchenko O. S. Management of commodity stocks of trade enterprises. – Manuscript.

Thesis for the Degree of Candidate in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by types of economic activities). – Kharkov State University of Food Technology and Trade of Ministry of Education and Science, Kharkov, 2016.

The thesis is devoted to study the theoretical and methodological foundations of inventory management of the enterprise.

In the thesis improved conceptual-categorical apparatus of the theory of inventory management on the basis of determination of essence of concepts «goods», «inventories». Clarified the essence of the category «resources» of the enterprise and identifies features of the formation of commodity stocks of trade enterprises.

The structuring of the assortment structure of inventory proposed to be based on a matrix formation of the ABC/FMR-analysis of commodity positions that will classify inventories according to the criteria of profitability of the sale of goods and demand of consumers. The application of this methodological approach allows carrying out optimum formation of the range of products that provide the rhythm of the trading process and increases the profitability of a commercial enterprise.

Improved theoretical and methodological provisions of formation of the system of management of commodity stocks of trade enterprises. This management system is aimed at ensuring the conformity of the basic functional processes of inventory management that allows optimizing the process of managerial decision-making. In the context of modern management theories developed conceptual approach to the management of commodity stocks of trade enterprises, which is based on the system approach provides a holistic vision of the relationship of the theoretical, methodological, practical, organizational-methodical bases in the process of defining the main strategic directions of improving the management of commodity stocks of trade enterprises.

In the thesis the integrated model of a complex estimation of efficiency of management of commodity stocks of trade enterprises, which is based on the performance measurement of inventory management, the results of the evaluation of the quality of cooperation with suppliers and customer satisfaction assortment policy. The application of sound scientific and methodological approach allows to assess the performance of internal processes for inventory management, to carry out the typification of consumers to assess the quality of the formed portfolio and to determine a policy for inventory management in a sales enterprise.

The thesis also carried out a modeling of the structure of the product range on the basis of the formation of the ABC/FMR matrix. Practical implementation of the proposed methodological approach allows classifying inventories according to the criteria of profitability of the sale of goods and level of consumer demand. Using the developed algorithmic model implemented to predict the average size of inventory by category based on the calculation model of fuzzy time series, implementation of which in practice enables merchants to improve the policy for inventory management and contribute to the liberation of circulating assets, advanced in inventories.

Developed the organizational-methodical approach to definition of policy cooperation trade enterprise with suppliers that allowed identifying the type of suppliers according to the criteria «reliability» and «efficiency». Practical implementation of proposed approach allowed choosing the type of interaction of trade enterprises with the suppliers and simplifying the process of managerial decision-making on the advisability of further collaboration with them.

Key words: commodity stocks, trading company, product range, structure, policy interactions, management system, management strategy.

Відповідальний за випуск – Л.В.Фролова

Підп. до друку 20.05.2016
Формат 60 x 84 ^{1/16}. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк ксерографічний. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. 0056

Видавничий центр Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК №4930 від 07.07.2015 р.
87500, Маріуполь, пр. Будівельників, 129